

NAŠA MOČ

GLASILO SLOVENSKEGA DELAVSTVA.

Štev. 5.

V Ljubljani, 1. januarja 1915.

Leto X.

1915.

Čas hiti in se ne ozira na dogodke. Silni, svet pretresujoči dogodki, ki so se začeli sredi leta 1914, se razvijajo v čedalje večjem obsegu, in konca jim še nikjer ni videti. Leto 1914. pa je kakor vsako drugo končalo svoj tek in odstopilo svoje mesto novemu letu, letu 1915. Kaj prinese to leto velikemu, širnemu svetu, kaj Evropi, kaj naši avstrijski domovini, kaj naši ožji slovenski domovini, kaj slovenskemu delavstvu posebej? Eno je, po čemer hrepeni ves svet brez izjeme — čeprav seveda ne brezpogojno — mir! Komaj pet mesecev traja svetovna vojna, pa se človeku zdi, kakor bi bila srečna doba miru že v davni davni, da se je moreš komaj še spomniti. Mir! Trajen, svež, življenja in moči poln mir, kakor ga prinese svetlo, čisto jutro po temni in viharini noči, v kateri so se izhrumele in na novo uredile vremenske sile.

Blagoslovljeno leto 1915., ako nam — celemu svetu — prinese tak mir! O državnih mejah, ki jih določijo ta mir v Evropi, v našem glasilu ne bomo ugibali. Pač pa je slovenskemu delavstvu goreče na srcu usoda naše ožje slovenske domovine; saj ravno slovenski delavci in delavke globoko in iskreno ljubimo svojo domovino, kakor pošten in blag otrok ljubi in spoštuje svojo revno in izmučeno mater. Ni nam dala bogastva, ki ga sama nima — zakaj, ne bomo tu preiskovali; toda dala nam je veliko večje dragocenosti: milo slovensko govorico, v kateri smo se učili spoznavati vzvišene krščanske resnice, dala zdrav um in krepko dlan, vse, česar je človeku treba, da se pošteno prebije skozi življenje, stremeč pri tem za večnimi cilji bogopodobnosti in večne sreče. Ljudje, ki vidijo vso srečo v zemeljskem uživanju, ki hočejo nebesa na zemlji, prezirljivo gledajo na te darove matere Slovenije, zato pa tudi njihova ljubezen do domovine same ni posebno velika, ni zanesljiva. Toda slovenski delavec in delavka, čvrsta in zdrava v svojem jedru, sta globoko hvaležna svoji revni, a z vsem lepim in

blagim obdarovani domovini, za vse, kar jima je dala. Njuna ljubezen in zvestoba do nje je resnična in neomajna, in njene darove sta odločena braniti in gojiti do zadnjega diha. Zato tedaj slovenski delavci in delavke ob novem letu pred vsem mislimo na svojo domovino, želeč ji iz dna srca lepe — lepše bodočnosti! Zaslužila si jo je pred Bogom in pred ljudmi, zaslužila zlasti v sedanji dobi — ne prvič! — tudi pred našo širšo domovino — slavno Avstrijo! Naj bi novo leto 1915. videlo srečno Slovenijo v srečni Avstriji!

Kakšna pa naj bodo naša novoletna voščila glede nas, slovenskih delavcev in delavk, samih? Glavni del obsegata tudi za nas voščila svetu — mir in naši ožji in širši domovini — svoboda in moč za dušni in gospodarski razvoj! Posebej pa si želimo več in več čvrste delavske samozavesti, tovariške zvestobe ter ljubezni in požrtvovalnosti za našo skupno delavsko stvar. V novem letu 1915. naj živi in cvete naša slovenska krščansko - socialna organizacija!

Vojni dogodki

od 22. do 29. decembra 1914.

Na južnem bojišču je skoro štirinajst dni trajal mir; vršile so se le tu in tam neznatne praske ob Drini in Savi. Črnogorci so dne 24. decembra izvršili slaboten napad na hercegovinsko trdnjavo Bilek (severno od Trebinja ob črnogorski meji), a so bili odbiti. Glasom uradnega poročila z dne 27. decembra je položaj na jugu za sedaj ta-le: Naše ozemlje je prosto sovražnika, izvemši te-le dlee: Vzhodno od Drine, na črti Foča — Višegrad, to je na ozkem ozemlju med Drino in črnogorsko - srbsko mejo, stoje srbske sile, ki se od ondi niso umaknile niti za časa našega prodiranja v notranjost Srbije; vzhodno od Trebinja stoje na obmejnem hercegovske ozemlju manjši črnogorski oddelki, ozki obmorski pas Spuz — Budva (južni šiljasti konec Dalmacije, ki loči Črnogoro od morja) so Črnogorci zasekli takoj, ko se je bila začela vojna. Črnogorci bi se bili silno radi polastili tudi naše vojne luke v Boki Kotorski; z Lovčena, kjer so imeli nameščene francoske topove, so noč in dan streljali, z morja so jim pa pomagale francoske bojne ladje. Toda ves trud je bil zaman: topovi s kotorskih utrdb so prepodili

francosko brodogradnjo, topovi z naših ladalij v kotorski luki so pa razbili francoske baterije na Lovčenu. Boka kotorska je slejkoprej avstrijska. — V uradnem poročilu z dne 28. decembra javlja naš generalni štab, da so Srbi zopet razstrelili zemunski železniški most. — Poveljstvo nad našimi balkanskimi armadami je cesar te dni izročil nadvojvodi Evgenju (rojen leta 1863.); feldcajmojster Potiorek je šel v pokoj. Na balkanskem bojišču imamo v kratkem pričakovati važnih dogodkov.

Na severnem bojišču so v teku novi veliki boji. Po zadnjih velikih porazih pri Limanovi (v zapadni Galiciji), pri Lodzu in ob Bzuri so bili Rusi prisiljeni k umikanju na celi črti; to je bil zanje seveda hud udarec, ki jim je pa po drugi strani prinesel tudi neko ugodnost. Z umikanjem so namreč izravnali in zelo skrčili svojo fronto ter jo na ta način ojačili; vrhu tega ni dvoma, da so imeli (in imajo še) dokaj rezerv na razpolago. Dejstvo je, da so se Rusi na močnih postojankah znova postavili v bran in deloma prešli tudi k napadom. To velja zlasti za zapadno Galicijo, kamor so bili poslani močna ojačenja. Uradno so se poročali ti-le vojni dogodki: Na ogrski strani Krpatov so se naše čete bile z Rusi v zgornjih dolinah rek Nagy-Ag, Latorca in Ung; v prvih dveh smo uspešno odbili vse ruske napade, posebno onega pri Woloczu v latorškem ozemlju. Ob reki Ung smo pa Ruse popolnoma obvladali in jih stiral nazaj čez uszoški prelaz, katežega smo štiridnevni ljutih bojih dne 25. decembra zopet dobili v svoje roke. Tudi pred prelazom Lupko smo porazili Ruse in jih vrgli nazaj proti Lisuku v Galicijo. V vseh teh bojih so imeli Rusi težke izgube. Z vso silo in znatnimi ojačenji, katera smo že preje omenili, so pa Rusi ravno za Božič začeli napadati na črti Krrosno — Jaslo — Tuchow (južno-vzhodno od Tarnowa ob Biali) — Dunajec (ki se ob rusko-gališki meji, severovzhodno od Krakova, izliva v Vislo). Naše čete so se junaško borile, a premoč je bila prevelika; zato so naše čete v predkarpatskem ozemlju dobile povelje, da se pomaknejo nekoliko nazaj. Kotlin Krosno in Jaslo so se zopet polastili Rusi. Ob spodnjem Dunajcu so se pa vsi ruski napadi razbili ob hrabroti in junaštvu naših čet, in Rusi od vseh svojih naporov niso imeli drugega nego strahovite izgube. Naša fronta sega čez gališko mejo ob reki Nidi (ki pritoka z Ruskega Poljskega in se severovzhodno od Dunajca izteka v Vislo).

Ob tej reki se tudi vrše ljuti boji, a Rusi doslej kljub vsem naporom še niso dosegli nobenega uspeha. Naši so ušli tod samo 22. decembra nad 2000 Rusov. Od Nide gre naša fronta proti severozapadu, in sicer ob desnem bregu Pilice proti Tomaszewu. Južnovzhodno od tega kraja se vrše dolgotrajni hudi boji; napadamo enkrat mi, drugič zopet Rusi. Vendar pa je uspeh na naši strani ter trajno napredujemo. Bodi tu omenjeno, da so naši od 11. do 20. dec. ujeli 43.000 Rusov; dozdej je v našem cesarstvu čez 200.000 vojnih ujetnikov. — Na ozemlju med Ravwko in Bzuro (jugozapadno od Varšave) si stoje nasproti Nemci in Rusi. Boji so vroči. Nemci napredujejo in stoje že prav blizu Sohačeva; prednje nemške čete so oddaljene od Varšave le še 40 km. — Na črti Soldau — Neidenburg so Nemci zopet začeli z ofenzivo; vrgli so Ruse čez Mlawo in osvojili ta kraj z utrjenimi ruskimi postojankami. — Na vzhodnem Pruskem se položaj ni izpremenil.

Zapadno bojišče. Ofenziva, ki so jo zadnjih deset dni započele na Belgijske min Francoskem zavezniške armade, zanašajoče se na to, da so Nemci glavni del svojih sil premestili na rusko bojišče, se je popolnoma izjalovila. Očividno so zavezniški nameravali prodreti nemško sronto pri Chalons sur Marne (južnovzhodno od Reimsa), raztrgati zvezo med vzhodno in zapadno skupino nemških brambnih sil in tako spraviti Nemce z enim mahom v tak položaj, da bi se morali umakniti iz cele Francije. Ta načrt se Joffreju ni posrečil, in so bile zaman vse velike francosko - angleško - belgijske nade. Nasprotniki so napadali Nemce na celi dolgi fronti od švicarske meje do Severnega morja, kjer so se vpletale v boj tudi angleške vojne ladje. Uspeh je ničev; če so zavezniški Nemce tu in tam vzeli kak strelski jarek, so si ga Nemci kasneje zopet priborili, ali so pa na drugih mestih sami vzeli zavezniškom utrjene postojanke. Važnejših uspehov pa ni bilo ne na eni ne na drugi strani, če ne štejemo za velik in važen uspeh dejstva, da so Nemci deloma z odporom deloma z ofenzivo obrezuspešili nevarno francosko nakano.

Turki in Rusi. Na kavkaški meji med Oltyjem in Idom so si Turki priborili važno zmago in prisilili Ruse, da so zapustili svoje postojanke pri Azab-Kalember - Ardošu. Tudi v dolini reke Murad so Turki porazili Ruse. Vse to pa seveda niso nobeni odločilni uspehi, oziroma neuspehi, in so Turki še daleč

Prokletstvo bogastva.

V.

Lovčeno je pred dvema letoma materina smrt zelo pretresla. Zadnji Vladov obisk in kratek, nesrečen razgovor z njim je še hujske na njo vplival. Obupati ji je bilo. Vedela je takoj, da se njeno razmerje z njim na slabo obrača.

Ne umeva, kako more sreča človeka v nekaterih tednih tako zelo izpremeniti. Tega človeka je goreče ljubila, žrtvovala mu je vse. Delala je zanj in bi bila delala tudi po poroki, če bi bila tudi svojo obrt najbrže izpremenila v trgovino. Obetal ji je, da jo bo ljubil do smrti, zdaj jo pa hoče zapustiti. Srečna je bila, odkar je čutila, da je mati. Kako vrača njeno bogato ljubezen? Končana je njena sreča. Plaka, a se tolaži: morebiti ni tako, kot si predstavlja. Morebiti se on premisli in jo zopet obišče; a dvomi jo neprestano vznemirja. Ob zadnjem svojem obisku je bil tako top, brezčuten. »Začetek konca je,« si reče sama.

Ko zjutraj po prečuti noči vstane, noč je bila seveda strašna, se poda na pokopališče h gomili svoje ljube rajne mamic. Nima žive duše, ki bi ji mogla potožiti svojo srčno bol. Hoče se na njenem grobu izplakati. Hiti skozi mesto, počasi hodi šele, ko pride na pokopališče. Moč jo prešinja. Pri mrtvih na

pokopališču je tako mirno. Vzdihuje. O, ko bi bila že tudi ona mrtva. A pomisli na bodočnost onkraj groba, precej lahkomišljena je sicer bila, ko je njemu žrtvovala vse, pozabila, kaj da ukazuje vera, čitanje jo je tudi precej zbledlo, ampak v njeni duši skrito killo je le še nekaj, kar je spoštovala in cenila v rani mladosti. Spomni se nato, da bo morala skrbeti za dete, ko je povije. Misli na samoumor opusti, izginejo tako hitro, kakor so jo navdale. Poklekne ob gomili svoje rajne mamic in plaka, hudo plaka revica. Dolgo se pomudi ob materinem grobu, joka, moli, poslušaj, kako žvrgole tiči, kako se igrajo mušice, kako šume čebele, ki letajo od cvetja do cvetja. Polagoma se njene solze posuše. Pomiri se ob materini gomili.

V žalostnih dneh se tolaži z delom, ki ga je imela veliko in je zato gmotno dobro stala. Med delom tudi ni mogla misliti na svoje gorje.

Kamnar se shaja od časa do časa s svojimi novimi tovariši zvečer v gostilni. Govorili so večinoma o kupčiji, a tudi o rodbinskih razmerah Bradova. Med njimi se je nahajal namreč neki mladi mož, ki je služil Bradovu že tri leta. Poznal je zato precej natančno tvorničarjeve rodbinske razmere. Pripovedoval je, kar je vedel in znal. Kamnar, ki se je zanimal za vse

Bradove razmere, je tako izvedel marsikaj novega.

Najstarejša Bradova hči Nežika je bila mirna, izobražena, prijazna in dobrodelnna mlada dama, stara približno 24 let. Nekaj mesecev je bila zaročena z nekim zunanjim tvorničarjem. Poročiči se kmalu.

Pisarniški uradniki so se veselili ženitovanja. Sodili so, da bodo povabljeni.

Druga Bradova hčerka, 22letna Marija, je baje trmasta, samosvoja, jezična ženska. Na svojih znancih ne vidi nič dobrega; v šoli se ji je tudi obneslo bolj srednje; veliko se ni naučila. Mladi knjigovodja pristavi: Otroku bogatega tvorničarja tudi ni bilo potrebno, da bi se bila veliko učila.

Gospica Marija, pripovedujejo uradniki, je bila že enkrat zaročena. Zaročnik je baje razdril zaročenec. Kamnar ne more umevati, kako da zaročenec razdere zaročnik z bogato in celo z lepo deklico. Blagajnik, ki se je vedno zelo zanimal, kaj da se godi v Bradovi rodbini, je, po ovinkih seveda, izvedel sledeče podrobnosti:

Zaročenec je bil mlad zdravnik. Premožen ni bil. Bil je kot zdravnik strokovno zelo izvežban, izobražen je bil tudi zelo, osobito v modroslovju. Mladega zdravnika je zapeljala Marijina lepota in njeno bogastvo, da je poprosil po površnem znanju za njeno ro-

ko. Ni ga sicer ljubila, a upajoč, da postane »gospa doktor«, je Marija rekla da, starši so bili pa tudi zadovoljni. Mladi zaročenec je kot zdravnik in kot modroslovec dobro poznal ljudi. Ni še preteklo pol leta, ko je popolnoma izpoznal slabe nevestine lastnosti. Izvajal je posledice in se je umaknil. Na srečen zakon ne more misliti, je izjavil. Čakati hoče take deklice, ki je izobražena in globoko čuteča. Uradništvo se je večinoma zdela sodba visoko izobraženega zdravnika pravilna, a Kamnar tega ne more umevati. Ob enajstih so se gospodje razšli. Zamišljen gre Kamnar domov. Premišljuje razdrto Marijino zaroko in godrnja: zdravnik, tako trapast človek! . . .

Pohlep po bogastvu in po sijaju se pri Kamnarju vedno bolj razvija. Na jasnem si je, da, če se kdaj oženi, mora imeti nevesta bogato dot. Sklene, da razdere tiho zaročnik z Lovčeno. Nalašč je zato že 14 dni ni obiskal, da jo pripravi na ločitev razmerja.

Kamnarjeva te priprave, to že vemo, ni več potrebovala. Ko jo je Kamnar zadnjič obiskal, je že jasno čutila, kaj da pride. Ker že 14 dni ni o njem ničesar čula, se je že sprijaznila s položajem. Ona je izkušala nanj pozabiti in ga zaničevati, a mislila je le skrivaj, da se še povrne. Nekega dne jo je pa tudi to upanje zapustilo. Dobila je namreč sledeče Kamnarjevo pismo:

od tega, da bi resno ogrožali rusko kavkaško posest.

Vojna na morjih. Danes moremo poročati o znamenitem nastopu naše avstro-ogrsko vojne mornarice. Naše stražne ladje so s sodelovanjem obrežne baterije potopile francoski podmorski čoln »Curie«. Naš podmorski čoln XII. je pa dne 21. decembra dopoldne v Otrantskem prelivu (med Albanijo in Italijo) napadel francosko brodogradnjo in je obsegala 23.476 ton. Ali se je potopila ali pa so jo mogli spraviti v kako luko, doslej ni znano; naš podmorski čoln je nepoškodovan ušel. — Angleži so se hoteli Nemcem oddolžiti za zadnji napad na angleško obrežje; z več lahкими ladjami in povodnimi letali so dne 22. dec. prišli v Nemški zatok (schleswig-holsteinska - hanoverska obala). Njihovi hidroplani so prodrli proti ustjema Labe in Wesere in metali bombe na ondri usidrane ladje; z bombami so napadli tudi shrambo za plin blizu Cuxhavna. Angleške bombe niso napravile nobene škode; Nemci so sovražnika s svojim ognjem iz topov hitro pregnali. Nato so se dvignili v zrak nemški zrakoplovi in letala ter začeli metati na angleške ladje bombe; zadeli so dva angleška torpedna rušilca in spremljevalni parnik. — V Dardanelah je angleški podmorski čoln »B 11« s torpedom zadel staro turško vojno ladjo »Messudijek«, ki se je takoj potopila; ladja je obsegala 9250 ton in štela 600 mož posadke, ki so jih vse rešili. — Neka angleška vojna ladja je dne 21. t. m. obstreljevala turško luko Aleksandretta (v zalivu med maloazijsko in sirijsko obalo, severovzhodno od otoka Cipra), ne da bi napravila kako škodo. — Angleške ladje so opetovano poizkušale priti v luko Akubo (v Rdečem morju, v zalivu med sirske obale in Sinajskim polotokom), a so jih turški topovi odpodili. — Angleži so z ladijskimi topovi razstrelili turško vojašnico v zalivu Fenedos (otok ob zapadni maloazijski obali), en francoski torpedni čoln je pa brezuspešno obstreljeval turške straže pri Kykyli nasproti Fenedu. — V Črnem morju sta se dne 24. decembra srečali rusko in turško brodogradnjo in se spopadli. Rusi so menda zadeli znano turško ladjo »Hamidie«, ki se je pa še lahko rešila, Turki so pa obstreljevali rusko oklopno križarko »Rosislav« in potopil iruska polagalca min »Oleg« in »Athos«. — Nemška križarka »Dresden« je srečno ušla angleškemu brodogradnjo, ki je uničilo štiri nemške vojne ladje pri Falklandskih otokih ob južni Ameriki. V tem boju so Angleži sami izgubili tri svoje ladje. — Nemška pomorska križarka »Princ Wilhelm« je na južnem obrežju južne Amerike potopila štiri angleške trgovske parnike.

Vstaje in vojna v kolonijah. Mohamedanci v Maroku, Tunisu in Sudanu so se v znatnem številu pridružili mohamedanski sveti vojni in se uprli proti Francozom. V sedanjih razmerah je to za Francoze dvakrat težavno in nevarno. — Na severnem bregu reke Oranje blizu Carnovona (v angleški južni Afriki) so se spopadle manjše nemške in angleške čete; stvar je bila opravljena s par mrtvimi in ranjenci na vsaki strani.

Cenjena gospodična!

Najbrže si že misliš, zakaj Ti pišem. V svojih sedanjih razmerah moram resno misliti, da, če se poročim, moram gledati tudi na premoženje. Izbij si torej iz glave misli na poroko. Upam, da dobiš še moža, ki je bolj primeren Tebi in Tvojim razmeram, kakor jaz v svoji sedanji službi. Želim Ti veliko sreče.

Vlado Kamnar.

Ko čita to pismo, se ji zdi, da lede na roka grabi njeno srce. To je torej konec. Surovo so pretresene njene sanje o sreči in ljubezni. Končano je nježno upanje na moško zvestobo in poštenje. Boli jo glava, oči žgo, a rešilnih solza ni. Prečita še pismo. Samoljubnost se zrcali iz celega pisma. Na denar gleda, ljubezen in zvestoba ne veljata pri njem ničesar. Zgrudi se na blazino. Misli na otroka, ki nima očeta, ko še rojen ni. Ljubila ga bo kljub temu, če tudi zdaj očeta zaničuje.

Ko tako žaluje, pozvoni. Dve dami prihajata, ki naročata obleko. Hitro se premaga, navidezno mirno sprejme naročila. Ko je sama, zopet joče, plaka. Prihiti k njej iz sosedne sobe pomočnica, da jo tolaži, druga prinese kozarec vode, a ona se ne more pomiriti. Tudi deklici pričneta plakati. A končno se le pomiri, seveda le navidezno.

Če bi bil Kamnar videl njeno gorje, bi se li sramoval? — — — — —

Maroko in Tunis so Francozi anktirali in to naznanili nevtralnimi državam.

Otok Sahalin ob amurski obali, katerega severni del je bil doslej ruski, so Rusi popolnoma odstopili Japonski v plačilo za poslano težke topove.

Glasnik

Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze.

ANGLEŠKI OTROCI ZLOČINCI.

Skrb za reveže, za mladino in izrazovita socialna zavest v vseh angleških krogih povzročajo, da vprašanje o postopanju z otroci na Angleškem ni tako pereče, kakor na evropski celini. Kljub temu na tem polju v Angliji niso zaostali, marveč napredovali. Osebito zadnja leta je uvedla postavodaja celovrstno odredbo za preskrbo otrok z zločinskimi nagoni, ki so naravnost vzorne.

Za mladoletne kaznjence uvaja takozvana postava »Prevention of Crime Act« l. 1908 posebne vrste zapor, sistem »Borstal«, za mladoletne vajence in otročjo varstveno postavo (Childer Act), ki uvaja obvezno mladeniškega sodišča.

Po novi postavi se uvaja zelo obsežno javno kazensko pravo na vseh poljih zasebnega prava, omejuje se celo oblast staršev.

Prvi del postave govori o kazenskih dejanjih na otrocih, ne kaznivih dejanjih, ki jih otroci store. Strogo se nadzira vzgoja otrok. Postava zahteva, da se morajo v 48. urah javiti vsi otroci, ki se sprejemajo na rejo proti plačilu. Babice, ki imajo sprejemne domove, namenjene materam, pa otroke izlahka preskrbe še pred 48. urami brezplačno in tako odtegnejo otroke strogemu nadzorstvu. Zelo dobro vpliva prepoved, ki zabranjuje zavarovati otroke, ki so na reji, zavarovati na slučaj smrti.

Drugi del postave obsega kazenska določila o neusmiljenem postopanju z otroci in z mladoletnimi. Ustanovila se je tudi vplivna v celni Angliji razširjena družba, ki skrbi za to, da se ne postopa z otroci kruto, da jih ne zanemarjajo, zapeljujejo. Vsak prestopnik se na starših občutno kaznuje. Mesto staršev se nastavijo lahko redniki, vzamejo jim tudi otroke in starše, če zanemarjajo otroke, jih zapro ali jih pa kaznujejo z visokimi denarnimi kaznimi. Pijanci iz navade se lahko po postavi o pijančevanju iz leta 1899. obsodijo v zdravilišča, namenjena pijancem, a od pijanca je odvisno, da izbira med zaporem in med zavodom.

Starši se tudi kaznujejo, če puste otroka samega v prostoru z nezavaranim ognjiščem, če zgori ali če se opeče. Kljub tej postavi je leta 1910 zgorelo v Angliji še 1400 otrok.

Posebna postava prepoveduje, da otroci pod 14. leti ne smejo kaditi. Kdor prodaja otrokom pod 14. leti tobak, se kaznuje. Policist je upravičen in dolžan, da zapleni otroku, ki kadi, smodko ali svačico.

Z mladimi zločinci samimi se pečajo zadnji trije, zelo obsežni deli postave. Angleži priznavajo napredek, a mladino ljubijo grajajo, ker krajne oblasti edino urejajo poulično trgovino, da se ne odpravi postava, ki dovoljuje, da smejo 12letni otroci že delati pol dne v tvornicah in ker je delokrog mladoletnih sodišč prenovljen.

Sodno postopanje proti mladoletnim se nekoliko razločuje od našega. Mladoletne sodi mladeniški sodni dvor, v katerem sodi en sam sodnik brez zagovornika, brez državnega pravdnika in brez prisednikov. Obtožbo zastopa tisti, ki ovadi zadevo, večinoma so to policisti ali industrijski šolski pazniki, ki iščejo v Londonu zanemarjene otroke. Sodnik je navezan na ovadbo in na pričevanje. V nejasnih slučajih se zadeva odgodi in se naroči ženski uradnici (probation office), da izvede nadaljnje poizvedbe; otroci se ne pošiljajo v preiskovalni zapor, marveč v opazovalni dom (Remandhome).

Mladostno sodišče sodi otroke le do 16. leta. Mladostni zločinci od 16. do 18. leta se sodijo že pri navadnem sodišču. Na Angleškem pride lahko pred sodišče vsak otrok ne glede na starost. Posla zato mladoletnim sodiščem ne primanjkuje. Otroci od 3. do 4. let seveda ne stojijo v strahu trepetajoč v oddelku za obtožence poleg stražnika, ki bolj očetovsko kakor strogo gleda nanj, marveč obtožba je naperjena večinoma proti staršem, ki ne izpolnjujejo naspriproti njim svojih dolžnosti in jih pošiljajo na cesto. Staršem, ki ne poznajo svoje dolžnosti, lahko vsak stražnik in vsak industrijski šolski uradnik vzame otroka in ga izroči zavetišču, ne da bi se izdala sodnijska razsodba. V teh

zavetiščih, remandhome, bivajo otroci seveda le mimogrede, tudi niso zavetišča samostojna, marveč so pridružena večkrat delavnicam.

Tako zavetišče se nahaja v vzhodnem Londonu. Tri hiše, okoli katerih se ovija bršlin, tvorijo zavetišče za 60 fantov in za 20 deklic treh londonskih mladoletnih sodnikov. Hišo vodi »governor« s svojo ženo; 2 učitelja in vratar. Dečki in deklice so le med poukom skupaj. Vsi otroci se tudi izven učnih ur trajno zaposlujejo, bodisi s praktičnim delom ali z igro in s športom. Za bolne otroke so pripravljene tri sobe, ostali otroci spe v skupnih 3 do 6 oseb. Po 3 do 14 dneh se otroci nakažejo drugim zavodom ali jih pa vrnejo staršem za poizkušnjo pod nadzorstvom uradnika. Kljub kratkem bivanju otroci »governorja« obiskujejo tudi potem, ko jih izpuste in ga pismo za svet prosijo.

Otroci, ki zanemarjajo šolo, mladi tatiči, ki se klatijo okoli in ne razločujejo, kaj je moje in kaj je tvoje, ki lažejo, goljufajo in o katerih sodijo, da so na žalostni poti, ki vodi v stan zločincev, pridejo v šole za zanemarjalce šol (Truant's Schools), v dnevne industrijske šole, v industrijske šole in v popoljševalnice.

Šole za otroke, ki zanemarjajo šolski pouk, ki jih je bilo v Londonu cela vrsta, izgubljajo svoje učence, odkar staršem nalagajo občutne kazni, ako zanemarjajo otroke šole. Nekaj so jih že zaprli. Te šole se od navadnih ljudskih šol le v toliko razločujejo, da morajo ostati otroci v šoli cel dan in jih šole po končanem pouku pošljejo domov.

Isti namen imajo dnevne industrijske šole; a poleg znanstvenega pouka se vrši tudi redni rokodelski pouk do 5. ure zvečer. S takimi industrijskimi šolami (Day Industrials Schols) so na Angleškem izredno zadovoljni. Otroka ohranijo rodbinskemu življenju.

Med mladimi kaznjenci se nahajajo tudi taki, pri katerih bi samo dnevni pouk ne zadoščal. Otroci, ki niso še stari 12 let, se uvrste vedno v industrijske šole. Med 12. in 14. letom se otroci razdele: boljši se odpošljejo v industrijsko šolo, le taki otroci, o katerih se sodi, da se ne bodo popeljali, se odkažejo popoljševalnicam. Kdor se v industrijski šoli dobro ne obnaša, se lahko vsak čas premesti v popoljševalnico.

Industrijske šole zbirajo primeroma dobre otroke. Starši so zadovoljni, da sprejmejo otroke, ki se težko vzgajajo, v industrijske šole. »Industrijske šole« se imenujejo, ker otroke uče poleg navadnih šolskih predmetov tudi v raznih rokodelstvih.

Tudi popoljševalnice (reformatories) nimajo kaznilniškega značaja. Ni celic in visokih zidovij. Najbolj znana angleška popoljševalnica Reahill se naziva celo »Farmschool«, poljedelska šola. Le obleka, rjava je, kaže, da so gojenci mladi kaznjenci. Otroci od 12. do 14. leta so v njih manjšini, večina je že stara nad 16 let. Uče se kakega rokodelstva ali poljedelstva, tudi uče jih do gotove stopnje, igrajo nogomet, ne žive sicer v izobilju, a le v gotovi svobodi.

Fant od 16. do 21. leta, ki napravi kako težje kaznjivo dejanje in ki ni po svojem značaju za sprejem v kako javno popoljševalnico sposoben, se obsodi v zapor. Če ni še popolnoma izgubljen, obsodi svojo kazen v takozvanem »Star Class« oddelku, kjer nosi zvezdo kot znamenje, navadnega zapora, a ločeno od ostalih kaznjencev, ne v zaporu in se peča z lažjim delom. Če je kaznjene večkrat obsojen, se uporabi takozvani Borstalski zapor.

»Borstals« je zapor, kjer so posebno pazili na mladoletne kaznjence: predvsem naj se gleda na to, da se kaznjenci popoljšajo.

V Borstalu, Aylesburyju (za deklice) in v Felthamu se osebito gleda na to, da popoljšajo mladoletne kaznjence in kaznjence.

Ker ti zavodi ne zadoščajo, so uvedli tudi v drugih zaporih posebne borstalske oddelke. Ločeni so popolnoma od ostalih zaporov in od drugih kaznjencev.

Borstalski zavodi se ločijo od popoljševalnic s tem, da imajo popoln značaj kaznilnic: visoko zidovje, celice in vedno, če se dela ali počiva, pazniki z rožljajočimi ključi.

Borstal sam leži na griču nad Rochesterjem. Obsega več hektarjev z delavnicami, z razsežnimi vrtovi. Grade celo nova poslopja, ki jih izpopolne zavodovi ključavničarji in mizarji. Zidarji, mizarji in ključavničarji se uče v zavodu teh obrtov. Uče se le taki obrtji, ki jih lahko gojenci v življenju uporabijo. Izven zidovij se nahaja celo kmetija, kjer se taki fanti uče poljedelstva, ki se žele izseliti v Kanado. Na

prostem polju delajo le tisti, ki spadajo v posebni razred in se morajo s častno besedo zavezati, da ne bodo pobegnili.

»Specide Grade« je najvišji razred uvedenih treh razredov in nosijo »gradiranci« višnjeve obleke. Vsi novinci in tisti, ki med svojim bivanjem niso napredovali ne na dobro in ne na slabo, nosijo rujavo obleko in pripadajo »Mormal Grade«, navadni stopnji. Fantje, ki se odlikujejo s pridnostjo, z dobrim obnašanjem in s pazljivostjo pri pouku, se uvrste v »Special Grade« in dobe višnjevo obleko. Uživajo posebne prednosti. Poleg lepeše, modre obleke smejo delati zunaj, tudi jed in postelja sta boljši. Zvečer se smejo zabavati.

V Borstalu se ne skrbi zgolj za strokovno izobrazbo, marveč tudi za splošno izobrazbo. Kdor ne zna čitati in pisati, bodisi tudi 21 let star, mora v šolsko klop, dokler ne izdela treh razredov ljudske šole. Ko to izdela, mora obiskavati večerne nadaljevalne izobraževalne tečaje.

Za odpuščene kaznjence in kaznjence zavod tudi skrbi, ko ga zapuste. Z Borstalskimi zavodi so Angleži zelo zadovoljni.

Jugoslovan. Strokovna Zveza.

AVSTRIJSKA INDUSTRIJA V PRVIH ŠTIRIH MESECIH VOJSKE.

Pod tem naslovom prinaša ugledna revija »Österreichische Rundschau« zelo zanimiv članek. Ker smo prepričani, da se naše delavstvo zanima za razvoj industrije, saj je od nje odvisno, zato prinašamo to razpravo v celoti. Našim bralcem pa svetujemo, naj jo pazljivo preberijo.

Prvič od svojega obstanka prestaja moderno avstrijsko gospodarstvo vojno preskušnjo in da dokaže svojo odporno silo nasproti premoči svetovne vojske. Kajti šele 48 burnih let, ki so bili Avstriji prisojeni, je njeno gospodarsko življenje započelo v sedanji obliki, da je raslo in cvetelo in ustvarilo prehod Avstrije iz primitivnih oblik k industrijski državi. Z enim udarcem se je našla industrija postavljena pred velikim neznanim, kar je že od prej motrila kot največjo katastrofo; podlaga miru, na kateri je bila rojena, iz katere je črpala svojo življensko moč, se je hitro sesula.

Res je buhtelo močno navdušenje, ki je prevzelo po napovedi vojske vse ljudske sloje, tudi v krogih industrije, med katerimi vlada že od prej globoka ljubezen do domovine; dobro je bila industrija prepričana, da ni mogoče odvrniti zločinsko usiljivo vojsko, bila je in je ostala vedno trdno prepričana, da mora zmagati naša pravična stvar; — ali vleklo so se tudi trpke skrbi, skrbi za ohranitev lastne gospodarske eksistence, za usodo delavcev in za ureditev zunanjih odnošajev države za časa vojske. Bil je to neke vrste mrtvični krč, od katerega je bilo gospodarsko življenje pri izbruhu vojske napadeno, končna ohranitev vseh svojih normalnih funkcij, še nikoli se nahajajoče stanje, ki nam je povzročilo največji strah. Ali skoro je nastopil suksesiivni razrešilni proces, udari industrije so pričeli, čeprav neredno, biti, cirkulacija življenjskih elementov se je zopet vsadila in s tem se je povrnila tudi samozavest. Življenska sila industrije se je izkazala veliko bolj udomačena in sposobna za odpor, kakor so mislili vsi prognostiki in celo njeni spoznavalci.

Ta razrešilni proces spada med najbolj zanimive dogodke naših časov in naj to dokaže sledeči prikaz. Tukaj naj bi bili navedeni samo nekateri momenti, ki ga karakterizirajo.

Takoj prve posledice vojne stanja so postavile industrijskemu delovanju na pot ovire, ki so izgledale kot nepremagljive in napovedovale zaprtje mnogoštevilnih trgovskih obratov.

Semkaj spada posebno zastanek vsega prometa, ki je nastopil istodobno z mobilizacijo. Pošta, telegraf, telefon, rečna in pomrska plovitev in železnica so bili deloma popolnoma odvzeti uporabi, deloma so bili dostopni v tako omejenem obsegu, da je bil reden obrat industrijskega podjetja nemogoč, da, vsled pritegnitve mnogoštevilnih avtomobilov in konj se ni mogel vršiti niti zadostni cestni promet. Najbolj se je občutila omejitev železniškega prometa; dovolj neobhodno potrebnih surovin je bil nemogoč, ravnotako odpošiljanje izdelkov in o usodi kolotočnega in pomorskega blaga se ni moglo ničesar izvedeti. K temu je še prišla težava, stopila v zvezo s spoznavalci in liferanti inozemstva in nemogočnost, si z inozemstvom sploh kaj dopisovati ali od tam dobivati obvestil. Trajanje tega stanja se je zdelo nepregledno in nego-

tovost je k tema stopnjema povečala nervoznost in občutek negotovosti lastnega položaja. Hvala brezhlebnemu in silno hitremu razvoju mobilizacije, ki je bila vse omejitve prometa napravila brezpogojno potrebne, se niso mogle tako dolgo vzdržati, česar se je prvotno balo. Od tedna do tedna so se upeljevale olajšave, tempo telegrafskega prometa se je pospešilo, interurbani telefonski promet je bil na čezdalje več linijah svoboden, na železnicah so se upeljali tovorni in osebni vlaki, končno tudi brzovlaki in se s tem izboljšale poštno zveze, tako da se v primeroma kratkem času ni moglo govoriti v popolnem prometnem zastanku. Danes še obstoječe omejitve prometa se morejo v največjih slučajih imenovati samo kot nadležne, ali ne kot nevarne. Samo promet s sovražnim inozemstvom je ostal trajno pretrgan, s čemur naraščajo naravno pojedinim podjetjem precej velike težave in izgube. Vendar se je posrečilo trgovskemu svetu s posredovanjem trgovskih prijateljev v nevarnih državah urediti vsaj pičlo obvestilno službo.

Razum prometnih težav je bila tudi bližajoča denarna kriza in pomanjkanje na plačilnih sredstvih, ki pomenijo za trgovsko življenje resno nevarnost. Temelj tem pojavom je bil izključno strah pred gospodarskimi posledicami vojske, ki je poprašala po vsaki kreditni vrednosti in se — celo v izobraženih krogih — pojavila tendenca o naložitvi kovanega denarja, ki smo jo drugače vedno predbacivali kmetom kot njihova »politika nogavice«. Odprava omejitve za izdajanje bankovcev je bila neobhodno potrebna in zelo primerno sredstvo, in le pomenljive razmere, da zahtevanega števila bankovcev ni bilo pri rokah, ampak se je moralo dobiti šele, ko so bile premagane gotove težave in da se je dolgo časa jemalo vpoštev kovanje denarja in sklep, da se izdajo dvakronski bankovci in stari goldinarji. Še veliko bolj nevarno kakor pomanjkanje denarja je bil vsled splošne nezaupnosti nastal pretres kreditnih razmer.

Proti slučajnemu katastrofalnemu delovanju se je moralo kakor hitro mogoče podvzeti potrebne korake, katerih prva naloga je bila preprečiti paničen naskok na denarne zavode. Vlada se je odločila izdati dalekosežen splošen moratorij. Ni nam treba tukaj presojati, ali je moratorij tako, kakor je bil izdan, zadel pravo ali kakor mnogi mislijo, da bi bilo bolje napraviti drugače ali mogoče omejiti plačanje dolgov — toliko pa stoji trdno, da industrija ne potrebuje kaj takega za dolgo časa svojega popolnega vzdrževanja, ampak je zahtevala v teku dvamesečnega vrednostnega obstoja le sukcesivne spremembe moratorija, in da se želi v njenih krogih predelave v večjem obsegu, kakor je bilo izdanih v odredbah vlade. Ta okolnost nam dokazuje soliden temelj naše industrije in njeno resno voljo, da se vrne kolikor mogoče hitro zo-

pet k normalnim razmeram. Iz te volje in možnosti realizacije se vidi, da se ta uredba splošno vsled predelovanja do plačilne dobe dospeli dolgov brez zadržka izplačujejo.

Splošno zadrževanje v kreditnem poročstvu, ki pa sedaj tudi že pričinja popuščati; podaja povod pomisliti na otvoritev novih kreditnih virov. Dotična prizadevanja so privedla do ustanovitve vojnih kreditnih bank in posojilnic, ki obetajo največjo delavnost, ali so sedaj še premlade, da bi mogli izreči končno sodbo o njihovem vplivu na kreditne razmere v industriji.

Nadaljna posledica strahu in nezaupanja ali tudi moratorija je bila zunanost industrije, preskakovanje iz razširjenega kreditnega gospodarstva blaga k gospodarstvu denarja. Padalo se je iz ekstreme v ekstrem. V Avstriji žalibog navadni, prekomerno dolgi plačilni roki so bili z enim udarcem, čestokrat celo s silovitim razlaganjem po pogodbi primernih dolžnosti odpravljeni in plačanje v denarju se je zahtevalo pred ali pri odpošiljatvi blaga. S tem so bila mnoga podjetja, končne industrije, čisto vsled nemogočnosti dobiti nadaljni kredit, postavljene v izredno težek položaj.

Ali kočno se je dokazala zveza interesov, ki obsega liferanta in odjemalca, močnejša kakor težavne zahteve, da se plača v gotovem denarju in se je vsled obojestranske pomoči našel modus vivendi, ki je mogel vse trgovske zaedve in promet z blagom vzdržati v ravnotežju. Da, bo mogoče ta prehodna napetost med zahtevanim in dovoljenim plačilnim rokom izvodila trajno ugodno delovanje iz tega, da se v marsikateri branži navadni industriji in trgovskemu moralu škodljivi plačilni pogoji podvržejo temeljiti reviziji.

Ako delujejo prometne, kreditne in denarne kalamitete pobito, to stoji delavsko in uslužbenec vprašanje v prvi vrsti te vojne epohe. Približno 30 odstotkov moških delavcev je bilo vpoklicanih pod orožje; med temi poslovdje, izučeno osebje, predstojniki oddelkov itd. Kako naj se potem obrat vzdrži? In vendar ni industriji ležalo nič drugoga tako na srcu, kakor nadaljna zaposlenost doma ostalega delavstva. Pri mnogih vejah industrije ni bil najtežji moment vpoklicanje delavcev pod orožje, ampak so bili drugi vzroki in druge okolnosti, da bi se moralo z delom prenehati. Te okolnosti so obstajale v motenju ravnotežja med producentom in odjemalcem. Normalna uporaba konzuma je dosegla končno izpremembo. Razkošne reči, predmeti, ki niso služili neposredni, nujni uporabi, kakor tudi za investicije določeni izdelki se niso nič več zahtevali, njihovo prodajanje se ni doseglo, vsak izvoz je bil ustavljen, vsa za izvoz delajoči produkcija se je morala, da se ne dela v negotovost za skladišča, ustaviti. V nobenem boljšem položaju niso bile one industrije, ki so delo nadaljevale ali niso imele v zadostni množini

na razpolago iz inozemstva dovažajočih surovin, ker je bil tudi ta izvoz izključen.

Ako je na ta način morala prenehati cela vrsta produkcijskih podjetij, to se je na drugi strani ponujalo, da se ugodni nujnim potrebam vojske.

Veliki problem, ki se je moral rešiti, je obstajal v tem, rešiti delavsko vprašanje, da se je moglo delati naprej. Industrija je izvršila to težko nalogo, čeprav s težkimi, zelo težkimi žrtvami na način, ki je prekosil daleč vsako pričakovanje in dokazala, da se ni bati različnih strašil.

V začetku se je računalo z brezposelnostjo zelo velikega obsega. S srčno zadovoljnostjo se more danes konstatirati, da se je, kakor smo že prej omenili, uračunalo. Dunajski župan, ki obrača največjo skrb in pozornost gospodarskemu položaju, konstatira v uradnem listu z dne 1. decembra sledeče: »Brezposelnih je na Dunaju sedaj malo, kakor nam drugače dokazujejo izkazi mestnega delavskega posredovalnega urada za prvo polovico meseca novembra kar ni v tem času nič nenačnega med ponudbo in povpraševanjem na delavskem trgu. Pri prvem padu snega na Dunaju pred par dnevi bi rabila cestna uprava 4000 delavcev, ali oglasilo se jih je samo 1900.« Vendar pa niso razmere povsod enako ugodne; v marsikaterih krajih presega število brezposelnih normalno brezposelnost znatno, ali ako odbijemo take krajevne izjeme, ne obstoji do sedaj prava obsežna delavska tiska.

Z obzirom na vrsto in obseg industrije razlikujemo štiri skupine podjetij:

Kot prvo bi mogli označiti ono, ki izdeluje različne predmete, ki so določeni tudi v miru za armado. Semkaj spadajo n. pr. tovarne orožja, municije, izdelovalnice vojaških oblek itd., ali spadajo v to skupino tudi taka podjetja, katerih izdelki se v mirnem času ne izdelujejo v glavnem za vojaške namene, katere pa rabi znatno, kadar je vojska, kakor n. pr. tovarne čevljev, konzerv in drugih potrebščin.

Za vsa ta podjetja pomeni vojska epoho velike konjunktore, ki niso samo polna, ampak preveč zaposlena, večinoma so pomnožila svoje delavske moči in marsikje se občuti pomanjkanje izučeni delavskih moči.

Drugo skupino podjetij tvorijo ona, katerih izdelki sicer ne tvorijo poseben predmet vojaških potrebščin, katerih konzum pa je vsled vojnega stanja malo ali čisto nič prizadet. K tej vrsti bi prištevali, premogokovnike, mlino, tovarne kruha itd. Njihov obrat se more brez vsake težave vzdržati v ravnotežju. Zmanjšanje delavskih sil pri njih ni bilo potrebno in se splošno kaj takega ni dogodilo.

Bolj težavne so razmere za tisto industrijo, katerih normalni produkti niso določeni za uporabo niti vojnim potrebščinam, niti neobhodno potrebni uporabi prebivalstva v tuzemstvu.

Iz tega bi mogel izvajati tretjo skupino, ki je bila zmožna se prilagoditi vojnemu stanju. Ti so morali, da vzdrže svoj obrat, svoje izdelovanje popolnoma ali deloma opustiti in prevzeti izdelovanje za vojsko potrebnih predmetov zakar so bili najmanj na pol sposobni in so njihovi delavci imeli potrebno sposobnost. Tako so n. pr. v tovarnah za stroje preprečili obsežne opustitve delavcev s tem, da so prevzeli izdelovanje krogel; tovarna za preproge je mogla uporabiti vse svoje delavce za izdelovanje pokrival, tovarna pohištva je prevzela izdelovanje barak in je mogla obdržati na stotine tapetnikov v službi, ker jim je bilo poverjeno izdelovanje nahrbtnikov. Ta sposobnost za prilagoditev naše industrije zasluži, da se omeni kot posebno zaslugo, katera je tem večja, ker je taka izprememba fabrikantov zvezana pogostokrat v velikimi tehničnimi težavami in denarnimi žrtvami in ni bila pogostokrat v direktnem interesu podjetništva, ampak izključno le v to, da se more delavstvo preživljati.

V drugih podjetjih — in ta tvorijo četrto skupino — ni bila mogoča taka izprememba deloma iz tehničnih, deloma iz drugih razlogov. Ti so obdržali svoje obrate s težkimi žrtvami v prejšnjem obsegu, z omejitvijo delovnega časa ali števila delavcev, kjer pa tudi to ni bilo mogoče, so zaprli popolnoma svoje obrate.

Steklena in keramska industrija, tovarne zlatih in srebrnih predmetov in izdelovanje cele vrste drugih luksuričnih in izvoznih predmetov spada v to obžalovanja vredno kategorijo.

Čeravno obseg industrije, ki spada v to skupino, ni prevelik, to se vendar mora računati z možnostjo, da bi se mogel obrat tudi v drugih branžah, pomanjkanje surovin, dognati, kar bi imelo za posledico omejitve ali popolno ustavljanje obrata. Industrija gleda, da kolikor mogoče to prepreči, med tem ko je ustanovila predilno, volneno in kovno centralo in gleda da ustanovi tudi kožno in usnjato centralo, ki imajo nalogo, da dobavijo in razdele surovine, katerih uvoz je vsled nezaljšnega protipostavnega postopanja sovražnih držav nemogoč ali dejansko otežkočen.

Iz tega tukaj le v velikih potezah očitnega položaja industrije, sledi, da se je avstrijska industrija v tem težkem času sijajno izkazala in požrtvovalno opirala. Ona se je tako trdno fundirala in dokazala svoje notranje zdravje, da podajala neomajano podlago za dobro stanje svojega gospodarskega življenja. V njihovih krogih je namesto prejšnjega strahu nastopilo čustvo polno zaupanja, ki je našlo močan odmev na od treh centralnih industrijskih zvez prirejenem shodu dne 21. novembra 1914. Na tem shodu je bil sprejet enoglasno sledeči sklep, ki najbolj karakterizira mišljenje avstrijske industrije:

»Industrija zaupa neomajno hrab-

V policijskokazenskih stvareh, torej tudi v obrtno policijskih zadevah ne more iti pritožba na upravno sodišče. (§§ 21 in 48 zak. z dne 22. okt. 1875, drž. zak. št. 36.)

§ 151.

Namemba denarnih kazni.

Denarne kazni se izterjavajo upravnim izvršilnim potom.

Ako je tisti, ki je kazni zapadel, član ali pripadnik obrtne zadruge, ki je ustanovila lastno blagajnico za pomočnike po predpisu § 121 ali korporativno pristopila za svoje pripadnike kakor drugi bolniški blagajnici, ki ustreza zakonitim zahtevam, se stekajo denarne kazni v to bolniško blagajnico.

Ako pri obrtni zadruzi, kakor dopušča § 106, odstavek 5, obstoje razne bolniške blagajnice za pomočnike in za delavce, ki se uporabljajo pri nižjih pomožnih opravkih, se razdele dotični kazenski zneski med obe blagajnici na enake dele.

V vseh drugih primerih se stekajo ti kazenski zneski v rezervni zaklad okrajne bolniške blagajnice, in sicer tiste, pri kateri so bili pomožni delavci kaznovanica, oziroma kaznovani pomožni delavci ob času, ko je bil prestopnik storjen, dolžni bolniško zavarovati se ali pa pod pogojem, da se obrt izvršuje upravičeno, oziroma da se istinito uporabljajo pomožni delavci, ne glede na združeno zavarovanje, ki morebiti pride v poštev, bi bili imeli dolžnost zavarovati se.

Pred izvršilom (eksekucijo) je treba dotičnika obvestiti o tem. Izkupilec prodanega blaga se porabi za kazen in stroške, ki jih povzroči izvršilno postopanje, ostalo pa pripade kaznovancu.

§ 152.

Prisilna sredstva.

Izvršuje kazenske razsodbe in druge naredbe ima oblastvo pravico, poprijeti se pripomočkov, potrebnih v zagotovljenje uspeha, kakor: zaseči blago in orodja, iz obrata dati stroje, zapreti obratovallišča.

Kazenske obsodbe v političnih, torej tudi obrtnih zadevah se izvrše po načelih cesarske naredbe z dne 20. aprila 1854, drž. zak. št. 96. — Proti odredbam, katere ukrene oblastvo pri izvrševanju kazenske obsodbe, se sme vložiti tekom 14 dni priziv.

(Konec.)

proti kazenski razsodbi, ki je bila potrjena ali olajšana pri drugi instanci;

f) pri §§ 131—139, izvzemši § 138, črka a), za prizive v kazenskih stvareh po predpisu § 148 obrtnega reda, z omejitvijo § 150, da ni dovoljen priziv proti kazenski razsodbi, ki je bila potrjena ali olajšana pri drugi instanci;

g) pri § 152, toda le pri prizivih proti odredbam, katere ukrene oblastvo pri izvrševanju kazenske obsodbe.

Splošno velja rok 14 dni za prizive proti razsodbam in odredbam političnih okrajnih oblastev, izvzemši one slučaje, kjer je določen drugačen rok (na primer § 146, 1. odstavek). Za prizive proti razsodbam in odredbam političnih deželnih oblastev znaša rok 4 tedne, ako ni določen drugačen rok v posameznem slučaju. — Rok se pričinja z dnem, ki sledi onemu dnevu, ko se je izročila dotična odredba.

Priziv se lahko prijavi ustmeno, pisмено ali brzojavno. — Dan oddaje na pošto ali brzojav velja za dan vložitve. — Ako pade zadnji rokovni dan na nedeljo ali praznik, konča se rok šele naslednji delavnik. — O vprašanju, če je priziv nedopusten ali če je bil podan prepozno, ima odločevati prizivna instanca.

Prizivi se vlagajo pri oni instanci, ki je razsodila kot prva instanca, razen če obstoječi zakoni izrečno ne odredajo kaj drugega.

Ako je oblastvo v razsodbi ali odredbi navedlo napačen rok za priziv in se priziv sicer vložil v vnavedenem roku, toda ne v zakonitem času, tedaj se razsodba ali odredba zaradi pomanjkljivega pouka o roku razveljavi, ter se izda nova razsodba ali odredba, ki obsega pravilno poučilo o času za vlaganje priziva.

Praviloma je mogoče vložiti priziv na tretjo instanco (ministrstvo za notranje stvari). Vsaka izjema od tega pravila mora biti v zakonu izrečno imenovana, na primer §§ 10—20 in 150 o. r.

Toda če oblastvo kaj ukrene v interesu javnosti, sme dotično odredbo izvršiti tudi med časom, ki je še prost za priziv. Odložno moč se more dati prizivu v takem slučaju tedaj, ako je to mogoče po naravi dotične stvari, ter bi stranki lahko nastala večja škoda, ki bi se ne dala več poravnati, četudi bi se prizivu ugodilo. Odredbe v strankarskih zadevah, zlasti v takih, ko se kakšni stranki ne ozirajo se na ugovor druge stranke kaj prisodi ali odreče, ali se ji podeli kaka pravica ali da kak nalog, se praviloma ne izvedejo toliko časa, dokler je rok za vložitev priziva še prost, ali se o vložnem prizivu še ni razsodilo. Kjer pa se mora zaradi varnosti odredba političnega oblastva takoj izvršiti, mora se to izrečno navesti (§ 93 instrukcije za okrajne urade).

rosti naše armade, ki brani naša sveta prava v bratski skupnosti s hrabro armado zvezne nemške države. Tudi boj se bo končal zmagonosno, in naša monarhija bo izšla kakor še nikoli poprej iz te vojske z večjo politično in gospodarsko močjo. Nezmotena vsled nagibanja bojne sreče gleda avstrijski in- dustrija s polnim zaupanjem v bodočnost.

V prvem tesnobnem navalu dogodkov se je zdela, da bo zastala industrija in trgovina, nadaljni razvoj je jasno dokazal, na kako zdravi podlagi je sezidano naše ljudsko gospodarstvo in kakšno odporno silo ima v sebi. Samozaupanje je naraslo, povsod se pokazuje trdna volja, dobiti si veljavo in zato smo gotovi, da bo oklic, ki je bil izdan te dni na narode monarhije, sijajno dokazal razum vojaške tudi finančno moč cesarstva. Mi se čutimo tudi za daljše trajanje vojske oborožene, da si priborimo visoko ceno ugodnega in trajnega miru.

Po geslu našega vzvišenega vladarja bodo držali skupaj vsi stanovi in se prilagodili zahtevam velikega in resnega časa. Z vsem tekmujoča industrija, bo tudi ona žrtvovala največ za cesarja in državo, koliko bo samo mogoče. Tako bo pod varstvom hiše Habsburške napočila nova doba, v kateri bude mirno delo meščana zdravilo zadane rane in pot k novemu napredku in večjemu blagostanju bo svobodna.

Še težje naloge mora industrija v nadaljni vojni dobi rešiti, še težje izkušnje stoje pred njo, ali njen dosedanj razvoj ne daje nobenega povoda dvomu, da bo ona vse nevarnosti zmagonosno premagala in da bo ona ostala zvesta svojemu geslu: »Za cesarja in državo!«

Cepljenje proti legarju.

Umevno je, da posameznik, dokler je zdrav, ne skrbi za to, kaj da bo, če oboli. Nove izkušnje o cepljenju so pa take, da tudi zdrav človek prav stori, če se pusti cepiti, osobito če gre v kak nezdrav kraj.

Proti koleri celo se je iznašlo cepivo, ki utrdi telo proti okuženju s kolero tako, da niti ne oboli in če oboli, bolezen lažje preboli.

Cepjenje proti kozam nam je že po postavi prešlo takorekoč v meso in v kri. Proti davici je iznašel Bihirings cepivo, ki takoj učinkuje.

Glede na legar še nismo tako napredovali, dasi so vprašanje proučavali nemški, angleški in drugi učenjaki.

V večjem obsegu so uporabljali cepjenje proti legarju leta 1904. do leta 1906. v južni Afriki. Med 7287 cepljenimi osebami jih je obolelo na legarju 5'1 odstotek, med 9209 necepljenimi pa 9'9 %. Med cepljenimi jih je umrlo 0'33, med necepljenimi pa 1'26 %.

Na Angleškem so poznejši poizkusi dognali, da jih je med cepljenimi obolelo 0'38, med necepljenimi pa 2'83 %.

Medtem se je pa cepivo izdatno izboljšalo, kar je dokazalo cepjenje v ameriški armadi, v kateri so cepljenje uvedli. Učinek je bil tako ugoden, da je padlo obolenje na legarju leta 1913 na 0'03 %, ko je iznašalo razmerje še leta 1908. 3'2 %.

Tudi francoska armada je uvedla nato obvezno cepjenje proti legarju, kjer se je tudi dobro izkazalo.

Izdajatelj in odgovorni urednik Jože Gostinčar.
Tisk Katoliške Tiskarne.

A. & E. SKABERNE, Mestni trg šte. 10

Velika zaloga manufakturnega blaga, različno sukno za moške obleke, volneno blago, kakor ševijoti, popelin, delen, itd. za ženske obleke. — Perilno blago, cefirji, kambriki, batisti v bogati izbiri. Različno platno in šifoni v vseh kakovostih in širinah; potrebšine za krojače in šivilje. Flanelaste in šivane odeje, različne preproge za postelje, kakor tudi cele garniture. — Novosti v volnenih in svilenih robcih in šalih. Namizni prtji, servijeti in brisalke iz platna in damasta.
Priznane nizke cene!

Posebni oddelek za pletenine in perilo. Vse vrste spodnje obleke za ženske in moške, kakor: srajce, hlače, krila, bodisi iz šifona ali pa tudi pletene iz volne ali bombaža. — Največja izbira v nogavicah v vseh barvah kakor tudi v vseh velikostih za otroke. — Predpasniki najnovejših krojev iz pisanega blaga, šifona, lista in klota. Stezniki ali moderci od najcenejših do naj-finejših. Fini batistasti, platneni in šifonasti žepni robci. — Zaloga gosjega perja in puha.
Vedno sveže blago!

Najboljša, najsigurnejša prilika za štedenje!

Ljudska Posojilnica

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 6

prilike, v lastni hiši, nasproti hotela „Union“ za frančiškansko cerkvijo

sprejema hranilne vloge in vloge v tekočem računu, za katere jamčijo ne samo njeni zadružniki, temveč tudi

cela dežela Kranjska

in jih obrestuje po

4³/₄ 0/0

brez kakega odbitka, tako da sprejme vložnik od vsakih vloženih 100 kron čistih obresti 4.75 kron na leto. Stanje vlog je bilo koncem marca 1913 čez 22 milijonov kron. Za nalaganje po pošti so poštno-hranilnične položnice brezplačno na razpolago.

Načelstvo.

Bogata zaloga zenskih ročnih del in zraven spadajočih potrebščin.

F. Meršol LJUBLJANA
Mestni trg 18.
Trgovina z modnim in drobnim blagom.

Velika izber vezanja, čipk, rokavio, nogavio, otroške obleke in perila, pasov, predpasnikov, žepnih robov, ovratnikov, zavratalo, volne, bombaža, sukancea itd.

Predtiskanje in vezanje monogramov in vsakovrstnih drugih risb.

Lekarna „Pri kroni“ Mr. Ph. A. Bohinc
Ljubljana, Rimska cesta šte. 24.

Priporočajo se sledeča zdravila:

Balsam proti želodčnim bolečinam, steklenica 20 v.
Kapljice za želodec, izvrstno, kreplivo in slast do jedi pospešujoče sredstvo, steklenica 40 v.
Kapljice zoper želodčni krč, steklenica 50 v.
Posiljalni prašek, proti ogujvanju otrok in proti potanju nog, skatlica 50 v.
Ribje olje, steklenica 1 krono in 2 kroni.
Salicilni kolodji, za odstranitev kurjih oces in trde kože, steklenica 70 v.
„Siadin“ za otroke, skatla 60 v.
Tinktura za želodec, očiščajalno in želodec kreplivo sredstvo, steklenica 20 v.
Trpotčev sok, izvrstno pripomoček proti kašlju, steklenica 1 krono.
Železnato vino, steklenica 2 kroni 60 v in 4 krono 80 v.

Sladni čaj-zajtrk!

Krili 50% prihranka in okusen zajtrk, južna! dosežejo oni, ki namesto kave, čaja, kakao, sladne kave, pijejo sladni čaj. Ako se ga uporablja pri dojenčkih namesto moka za otroke, so otroške bolezni manj nevarne. — Je za polovico cenejši. Dr. pl. Trnkóczyjev sladni čaj ima ime Sladlin in je vedno bolj priljubljen. Povsod 1/4 kg zavoj 60 vin. Tudi pri trgovcih. Po pošti pošlje najmanj 6 zavojev lekarnar Trnkóczy v Ljubljani. Ta lekarnar je svojih osem otrok zredil s sladnim čajem. Glavne zaloge na Dunaju: lekarnar Trnkóczy: Schönbrunnerstrasse šte. 109, Zdravje! Josefstädterstrasse šte. 26, Radetzkyplatz šte. 4. V Gradcu: Sackstrasse šte. 4. Priporočljiv zlasti za one, ki se čutijo bolne, slabe. Za resničnost tega naznanila jamči 5 tukaj navedenih tvrdit Trnkóczyjevih, istotako ugodne sodbe zaupanja vrednih oseb.

Pozor, slovenska delavska društva!

Kupujte svoje potrebščine pri znani in priporočljivi domači manufakturni trgovini

Janko Češnik
(Pri Češniku) LJUBLJANA
Lingarjeva ulica - Stritarjeva ulica
v kateri dobite vedno v veliki izbiri najnovejše blago za ženska in moška oblačila.

Postrežba poštena in zanesljiva.

Vsi prizivi proti razsodbam in odredbam obrtnih oblastev se kolkujejo s kolkom 1 K, če predmet ne presega vrednosti 100 K; če je vrednost večja, treba je kolka za 2 K. (Tarif. točka 43 h zak. z dne 13. dec. 1862, drž. zak. št. 89.)

Prizivu naj se tudi priloži ukrep nižjega oblastva v originalu ali overovljenem prepisu.

§ 147.

Postopanje v kazenskih primerih.

Postopanje v obrtnih kazenskih primerih je praviloma ustno. O razpravi se sestavlja zapisnik; vanj se vpiše odloka in se naznani stranki. Na njeno zahtevanje, ali ako je odsotna, se naznani odloka z razlogi vred tudi pismeno.

Obrtna oblastva naj zadrugam na njihove ovadbe od primera do primera naznanjajo, kaj je oblastvo ukrenilo na dotično ovadbo.

§ 147 a.

Ako javno oblastvo ali pa kaka oseba, omenjena v § 68. kazenskega zakonika, na podlagi svoje lastne službene opazke ovadi prestopnik obrtnega reda, sme obrtno oblastvo, ako meni naložiti denarno kazen do največ 30 K, določiti zaslužno kazen s kazenskim nalogom brez prejšnjega postopka.

V kazenskem nalogu se mora navesti:

1. kakšno je kaznivo dejanje, kdaj in kje se je zagrešilo;
2. ime osebe ali oblastva, ki je napravilo ovadbo;
3. naložena kazen in kazensko določilo, na katero se opira;
4. da je obdolžencu, ako meni, da se mu krivica godi z ukrenjeno kaznijo, na voljo dano, tekom osmih dni potem, ko se mu je dostavil odlok, prijaviti svoj ugovor pri obrtnem oblastvu pismeno ali na zapisnik, in obenem naznaniti dokazila za svoj zagovor, da pa postane ta kazenski nalog pravomočen in se izvrši proti obdolžencu, ako ne ugovarja, tekom omenjenega roka.

Ako se ugovarja tekom osemdnevnega roka, se prične redno postopanje. V nasprotnem primeru ni pravnega pomočka proti kazenskemu nalogu, vendar se more, ako se pojavijo pogoji § 364, št. 1 in 2 kazenskega pravnega reda, podeliti postavitev v prejšnji stan.

Kazensko postopanje v obrtnih zadevah je zelo pomanjkljivo, kakor kažejo površne določbe §§ 147—152 o. r.

Glede kaznovanja nedoletnih oseb ni ničesar določeno. Vendar se sme trditi, da jih tudi upravna oblastva ne smejo kaznovati strožje nego dopušča splošni kazenski zakonik.

Brezimne ovadbe se po analogiji § 87. kaz. pravnega reda upoštevajo tedaj, če obsegajo določene, verodostojne okolnosti o kaznivem dejanju, na kar se začne o teh okolnostih poizvedovati, pri čemer pa naj se opusti vsaka nepotrebna govorica, da ne trpi čast dotičnika.

§ 148.

Prizivi v kazenskih primerih.

Prizive (rekurze) v kazenskih primerih je treba vložiti v 14 dneh po priznanilu pri obrtnem oblastvu prve instance.

Pravočasna vložba priziva ima odločilno moč; vendar ostane morebiti ukrenjeno ustavljenje obrta v veljavi.

Prizivi proti kazenskim razsodbam se lahko vlagajo ustmeno, pismeno ali brzojavno.

Proti oprostilnemu izreku pri prestopkih, ki se morajo zasledovati uradoma, med katere spadajo tudi prestopki obrtnih predpisov, ne pristojta nikomur pravica do priziva. (Min. za notranje stvari, 1869, t. 20.3588.)

Ako se po razglasitvi kazenskega izreka izrazi želja, da naj se sporoči ta izrek pismeno, teče 14dnevni rok šele od dne, ko se kazenski izrek dostavi pismeno. (Min. za notr. stvari, 1896, št. 11.134.)

Prizivi proti policijskim kaznim so prosti kolka.

§ 149.

Olajšanje in spregledanje kazni.

Višje oblastvo ima pravico iz ozira vrednih vzrokov polajšati in izpregledati kazni.

Pravica, kazen zmanjšati pod najmanjšo zakonito mero (minimum), pristojta samo višjim oblastvom (političnemu deželnemu oblastvu in ministrstvu) ter se imenuje izredna polajševalna pravica. Redno polajševalno pravico, to je kazen zmanjšati od polovice zakonito določene mere do najmanjšega postavka kazni, pa imajo tudi nižja oblastva.

Višje oblastvo ne sme poostri kazni, kakršno je izreklo nižje oblastvo, in če je bil obtoženec oproščen, ga višje oblastvo ne more kaznovati. (§ 5 min. naredbe z dne 31. jan. 1860, drž. zak. št. 31.)

§ 150.

Omejitev zaporednosti instanc.

Zoper kazensko razsodbo, potrjeno ali olajšano v drugi instanci, ni dalje priziva.